

VII. Évfolyam 2. szám - 2012. június

Sáfár Brigitta – Muhoray Árpád

safarbrigitta@voroskeresztbp.hu – muhoray.arpad@uni-nke.hu

EGYSÉGES HELYZETÉRTÉKELŐ CSAPATOK ALKALMAZÁSA A VÖRÖSKERESZT NEMZETKÖZI KATASZTRÓFA VÁLASZADÁSI RENDSZERÉBEN

Absztrakt

A Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége 187 Nemzeti Társaságot foglal magában, azaz 187 országban van jelen. Katasztrófaesemény során elsősorban a helyi Nemzeti Társaság igyekszik megbirkózni a problémával, azonban amennyiben a katasztrófa nagysága meghaladja a helyi kapacitásokat, akkor fordul segítségkéréssel az IFRC és a többi Vöröskereszt vagy Vörösfélhold Nemzeti Társaság felé. Az IFRC katasztrófa-válaszadó rendszere komplex, standardizált eszközök és mechanizmusok összessége. Rendelkezik olyan felmérő és koordináló csapatokkal (Field Assessment Coordination Team – FACT és Regional Disaster Response Team – RDRT), melyek a katasztrófa által okozott károk dokumentálásában és a szükségletek felmérésében nyújtanak segítséget. A felmérő csapatok által összegyűjtött információk és javaslatok alapján dönt az IFRC genfi központja a további erőforrások mozgósításáról.

The International Federation of Red Cross and Red Crescent includes 187 National Societies of Red Cross or Red Crescent, which means that IFRC is represented in 187 countries. When a disaster strikes, it's the local National Society's responsibility to cope with, but if the problem exceeds local capacities, they can ask for help from the IFRC or the partner National Societies. The disaster response mechanism of the International Federation of Red Cross and Red Crescent is a very complex, standardized system. The IFRC has assessment and coordination teams that provide help in the documentation of damages caused by the disaster and also analyze the basic needs of the affected population. The head office of the IFRC in Geneva decides on the mobilization of additional resources, based on the assessment team's recommendations.

Kulcsszavak: *Vöröskereszt, katasztrófa válaszadás, humanitárius, felmérés ~ Red Cross, disaster response, humanitarian, assessment*

BEVEZETÉS

A katasztrófák gyakorisága, pusztító hatásuk és a halálos áldozatok száma az utóbbi évtizedekben az egész világon megnövekedett. Ez a növekedés annak ellenére kimutatható, hogy a világ országaiban egyre komolyabb erőfeszítéseket tesznek a hivatalos és civil szervezetek annak érdekében, hogy megóvják a lakosságot és a környezetet a katasztrófák rombolásától. A kockázatok és veszélyforrások körébe azok megnövekedettebbé és összetettebbé válása miatt beletartoznak a gazdasági folyamatok, de a globális veszélyforrások is. Növekvő kockázatot jelentenek a gazdasági válságok, a terrorizmus, a nagyfokú környezeti ártalmak.[1]

A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének hatalmas előnye, hogy lefedi szinte a világ összes országát, így azonnal tud reagálni egy esetleges veszélyhelyzetre. A Nemzeti Társaságok a katasztrófa előtt, alatt és után is a helyszínen vannak, amikor pedig a katasztrófa meghaladja a nemzeti képességeket, kérhetik a Nemzetközi Szövetség hálózatának segítségét. A Nemzetközi Szövetség ezekben a helyzetekben a katasztrófa nagyságának és az okozott károk súlyosságának mértékében növeli a válaszadás mértékét, és mozgósítja a támogató erőket. A nemzetközi hálózat leghatékonyabb felhasználásához szükséges: a hálózat mobilizálása a válaszadásra, a koordinációs mechanizmusok sebességének és hatékonyságának növelése, kapacitásépítés a segélyezés révén, rehabilitáció és újjáépítés, magasabb normák kitűzése és alkalmazása.

A 2010. évi statisztikákat áttekintve súlyos számokkal találjuk szembe magunkat. Egyetlen év alatt 640 jelentett természeti csapás 304 387 659 embert érintett, 304 476 ember vesztette életét, és összességében a gazdasági kár elérte a 123 milliárd amerikai dollárt. Egy átlagembernek nehéz elképzelni, hogy mit jelent egy természeti csapás, a fenti statisztikai számok pontosan mit takarnak. A Haitin, 2010. január 12-én bekövetkezett földrengés önmagában 222 568 ember életét követelte. Azoknak, akik életben maradtak emellett súlyos gazdasági veszteségekkel kell szembenézniük. A haiti-i földrengéshez hasonló mértékű katasztrófa az adott ország infrastruktúráját és gazdaságát is romba dönti. [2]

HELYZETÉRTÉKELŐ ÉS KOORDINÁLÓ CSAPATOK

A Szövetség katasztrófavédelemmel kapcsolatos munkája kiterjed egészen a megelőzéstől a több éves újjáépítési programokig. Az újjáépítés és rehabilitációs tevékenység különösen fontossá vált az utóbbi évtizedekben. Ha csak a közelmúltat vizsgáljuk, a 2004-es szökőár, a 2008-as Nargis hurrikán és a Kínában történt földrengés hatásai elképesztő áldozatokkal jártak mind az emberélet, mind a gazdasági kár tekintetében. A gazdasági kár olyan mértékű volt mindhárom esetben, melyet az államok önerőből nem, csak nemzetközi hozzájárulással tudnak finanszírozni. Többek között ez az a pont, ahol a Vöröskereszt egyedülálló nemzetközi hálózata hatékonyan tud közbeavatkozni és segítséget nyújtani közvetlen az emberek számára.

Ugyanakkor ezek a természeti csapások igazolták az alapos lakosság felkészítés szükségességét is. Tudatos megelőzéssel és felkészüléssel számos haláleset elkerülhető lett volna, ám ennek hiánya már az építkezési szokásokban is megmutatkozott. Az adott rendkívüli helyzet bekövetkeztekor már nincs mit tenni a felkészülés és a megelőzés terén. Attól a pillanattól kezdve a lefektetett beavatkozási tervek hatékonyságán és a segélycsapatokon múlnak az emberéletek, a sérültek felkutatásának gyorsasága és a lakosság ellátása. A Szövetség „elit” egységei 6-24 órán belül a világ bármely pontjára képesek eljutni, és ott 6 – 48 órán belül megkezdeni a munkát.

A Nemzetközi Szövetségnek többféle eszköze és rendszere van, melyekkel egy adott esetben gyorsan és hatékonyan képesek reagálni a katasztrófákra. Az ezekben az egységekben dolgozó önkéntesek és munkatársak magas szintű képzettséggel rendelkeznek, és az előre

felállított terveknek megfelelően rövid időn belül hatékony segítséget képesek nyújtani a világ bármely pontján 6 – 24 órán belül.

A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége világméretű humanitárius szervezet a maga 187 tagországával. Annak érdekében, hogy a koordináció a lehető leghatékonyabb legyen, mindezt zónákra osztották fel: Amerikai Zóna, Európai Zóna, Észak-Afrika és Közel-Kelet Zóna, Afrikai Zóna, valamint Ázsia és Óceánia Zóna. A Zónákon belül hozták létre az Regionális Katasztrófa válaszadási Csapatokat, melyek így 24-48 órán belül bevetethők az adott katasztrófa helyszínén. Ez a kezdeményezés 1998-ban indult, annak érdekében, hogy az IFRC a lehető leggyorsabban tudjon magasan kvalifikált szakemberekből álló csapatokat küldeni az érintett térségbe.[3]

A Nemzetközi Szövetségnek többféle eszköze és rendszere van, melyekkel egy adott esetben gyorsan és hatékonyan képesek reagálni a katasztrófákra. Az ezekben az egységekben dolgozó önkéntesek és munkatársak magas szintű képzettséggel rendelkeznek, és az előre felállított terveknek megfelelően rövid időn belül hatékony segítséget képesek nyújtani a világ bármely pontján 6 – 24 órán belül. Az RDRT egy nagyon költséghatékony regionális katasztrófa válaszadási rendszer, amely teljes egészében a Vöröskereszt és Vörösféldhold Nemzeti Társaságok katasztrófavédelmi szakembereiből áll. Az RDRT-k feladata, hogy segítsék az érintett Nemzeti Társaságokat az erőforrások leoptimalisabb felhasználásában, valamint a kapacitásépítésben.

Egy RDRT tagjai a régió Nemzeti Társaságainak hivatásos vagy önkéntes állományából kerülnek ki, rendszerint a helyi katasztrófa válaszadási csoportok tagjai, gyakran vezetői, akik arra vannak kiképezve, hogy hasonló szakemberekkel közösen, csapatban dolgozva biztosítsanak hatékony segítséget a környező országok Nemzeti Társaságainak. Egy RDRT-n belül a tagokat úgy válogatják össze, hogy a csapatban különböző szakterületek specialistái dolgozzanak együtt, ezáltal minél szélesebb spektrumú felmérések elkészítésére alkalmazhatóak.

A Felmérő és koordináló csapatok a Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének katasztrófavédelmi rendszerében: Field Assessment and Coordination Teams – FACT, azaz felmérő és koordináló csapatok, illetve Regional Disaster Response Teams – RDRT, azaz regionális katasztrófa válaszadó csapatok. A FACT és RDRT csapatok feladata, hogy a katasztrófa bekövezése után mihamarabb felmérjék a károkat és pontos információt szolgáltatassanak a Nemzetközi Szövetség felé az érintett lakosság legsürgetőbb szükségleteit illetően. Feladatuk továbbá, hogy a Nemzeti Társaságoknak elegendő támogatást nyújtsanak addig, amíg a hosszabb távú feladatok végrehajtása meg nem kezdődik, a hozzá kapcsolódó személyzet meg nem érkezik; a katasztrófát követő pár napban fel tudják mérni a károkat és meg tudják határozni a további szükségleteket. A csapatok tapasztalt katasztrófavédelmi szakemberekből állnak, különböző szakterületekről. A tagok magasan képzettek, mely mellé a Szövetség intenzív képzések és gyakorlatok során egyedi ismereteket biztosít.

Az RDRT tagok felkészítése, a képzési tematika standardizált az IFRC rendszerén belül, így – azon felül, hogy az ismereteikkel segíteni tudják az érintett ország Vöröskereszt vagy Vörösféldhold Nemzeti Társaságát – nagyobb katasztrófák esetén más Zónákból érkező RDRT csapatokkal is tudnak együtt dolgozni. A képzéseket is az IFRC Zónái szervezik a területük alá tartozó Nemzeti Társaságok szakemberei számára, így később ők rendelkeznek a képzett tagok adatbázisával és a riasztást is a Zóna Központok adják ki a riasztást egy érintett Nemzeti Társaság területén olyan mértékű katasztrófa történik, hogy a helyi erőforrások nem bizonyulnak elegendőnek és az IFRC segítségét kéri.

Az elmúlt tíz évben számos alkalommal vetettek be RDRT-eket nagy horderejű katasztrófák felszámolásánál, úgy, mint a dél-ázsiai cunami 2004-ben, a dél-ázsiai földrengés 2005-ben és 2009-ben, vagy a Pakisztánt sújtó földrengés 2006-ban.[4] Az RDRT csapatok a földrengéseknél kevésbé látható veszélyhelyzetek esetében is hatékony segítséget nyújtottak a

helyi Nemzeti Társaságoknak. 2005-ben, 2006-ban és 2010-ben a kiterjedt romániai árvizek során, a 2006-os angolai kolera járvány idején. A Nemzetközi Szövetség kiterjedt, pusztító erejű katasztrófák esetén, a hatékonyabb válaszadás érdekében az RDRT-eket a FACT csapatokkal közösen telepíti a helyszínre.

AZ RDRT CSAPATOK FELADATRENDSZERE

Az RDRT bevetéseken – mint minden egyes Vöröskeresztes művelet során – a misszió résztvevőinek tisztában kell lenniük a humanitárius segítségnyújtás szabályaival és be is kell tartaniuk azokat. A Magatartási Kódex betartatása a Csapatvezető felelőssége. Ennek megfelelően a tagok tudomásul veszik, hogy az RDRT csapatok azért érkeznek a helyszínre, hogy a helyi Nemzeti Társaságot segítsék, felvegyék a kapcsolatot a nemzeti és helyi hatóságokkal, a térségben tartózkodó egyéb szervezetekkel (pl. ENSZ) a hatékony együttműködés céljából. [5]

A csapat feladata, hogy azonnali értékelést készítsen a katasztrófa által sújtott terület lakosságának szükségleteiről, mindezt úgy, hogy figyelembe veszi az adott ország struktúráját, katasztrófa válaszadási mechanizmusát, valamint a káresemény jellegét. Az RDRT feladata továbbá, hogy felmérje a helyi Vöröskereszt Nemzeti Társaság kapacitásait, meghatározza a hatékony segítségnyújtáshoz szükséges erőforrások alkalmazásának rendjét. Az RDRT misszió alatt elkészült értékelés alapján az RDRT Csapatvezető – a helyi hatóságok informálásával – a helyi Nemzeti Társasággal közösen dönt a további nemzetközi Vöröskeresztes segítségnyújtásról. Az RDRT Csapat segítséget nyújt a cselekvési terv kivitelezésének elindításában is.

Az RDRT által készített cselekvési tervnek jól megalapozott ajánlásokat kell tartalmazni, melyek alátámasztják a beavatkozás szükségességét és megvalósíthatóságát mind az IFRC, mind pedig a helyi Nemzeti Társaság számára. Tükröznie kell az érintett lakosság nézőpontját és igényeit, a helyi Nemzeti Társaság erőforrásait, valamint a legfontosabb szereplők (Nemzeti Társaság, kormány, más nemzetközi szervezetek) álláspontját. A cselekvési tervben rögzíteni kell azt is, hogy a benne vázolt tevékenységek hogyan kapcsolódnak más – a térségben jelen levő, kormányzati vagy civil – szervezetek tevékenységéhez, hogyan egészítik ki azokat, valamint szinkronizálnia kell az egyes szakterületeket (segélyezés, egészségügyi ellátás stb.), annak érdekében, hogy a tisztán körülírható legyen a válaszadás egyes szereplőinek feladata. A cselekvési tervben egyértelműen meg kell határozni, hogy a segítségnyújtás hány főt érint, mennyi ideig tart és milyen céllal történik. [6]

Az RDRT csapatok már a helyszínre érkezéskor információt gyűjtenek a helyi Nemzeti Társaságok, az IFRC, az ENSZ vagy más – a helyszínen tartózkodó – kompetens szervezetek képviselőitől a további feladatok meghatározása előtt. A beszerzett információk alapján feladatlistát állítanak össze a felmérésekhez, annak megfelelően, hogy milyen szakterülethez milyen további információforrásra, szereplőkre lehet szükség. Egy átlagos RDRT bevetés kapcsán, például egy kelet európai árvíz során, megvan a felméréshez nélkülözhetetlen információk listája. Ezek a kérdések, információk természetesen bővíthetnek a veszélyhelyzet súlyosságától, kiterjedtségétől, az érintettek számától, állapotától stb. függően. A helyzetértékelés és annak információ szükséglete aszerint változik, hogy milyen szerv igényli (kormányzati, katasztrófavédelmi vagy civil szervezet).[7] Ennek megfelelően az RDRT csapatok által végzett felmérés, helyzetértékelés speciálisan a humanitárius szükségletekre fókuszál.

A felmérés a legtöbb esetben négy információforrásra támaszkodik: az érintett lakosságra, a helyi Vöröskereszt szervezetekre, a helyi Nemzeti Társaságra, valamint a térségben lévő egyéb kormányzati és civil szervezetekre.

A katasztrófa által érintett lakosságtól első kézből, a valós környezet szemrevételezésével kaphatnak információt a felmérő csapatok:

- Mik a legsürgetőbb, alapvető szükségleteik?
- Milyen jellegű segélyben részesültek más – kormányzati vagy nem kormányzati – szervezetek részéről?
- Jelenleg hol laknak? (rokonoknál, ismerősöknél, más helyszínen pl. befogadóhelyen)
- Van-e biztonságos víznyerőhely a közelükben?
- Van-e lehetőségük főzésre illetve jutnak-e meleg ételhez?
- Van-e lehetőségük tisztálkodni, illetve rendelkezésükre áll-e megfelelő mennyiségű higiénés és tisztálkodó szer?
- Van-e megfelelő számú WC/latrina az adott helyen elhelyezett emberek számára? Van-e megfelelő csatornázás/szennyvízelvezetés?
- Egészségi állapotukkal kapcsolatos kérdések: vízzel kapcsolatos betegségeket tapasztaltak-e? Szükség van-e gyógyszerekre?
- Az érintett lakosság struktúrájára vonatkozó kérdések (kor, nem, családok összetétele)
- Milyen megélhetési forrásaik vannak?
- Milyen típusú segítségnyújtást kapnak a hivatásos szervektől, illetve más nem kormányzati szervezetektől?

A helyi Vöröskereszt szervezetek képviselői leggyakrabban a már elvégzett feladatokkal kapcsolatban, illetve más helyi szervezetekkel való együttműködés kapcsán tudnak felvilágosítást adni:

- Általános kérdések a régió jelenlegi állapotával kapcsolatban: hány személy érintett (ezen belül hány sérült, otthonát elvesztett, esetleg halott)? Az épületekben, gazdaságokban, földekben okozott károk, szennyezések? Általános szükségletek (befogadóhely, higiéné, élelmiszer, víz, segély stb.)?
- A helyi hatóságokkal és más –nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolatfelvétel?
- A segítségnyújtásba bevont Vöröskeresztesek száma, ellátása
- Raktározási, szállítási, segélyosztási alkalmatlanságok, felszereltségek
- Milyen feladatokat láttak el mindeddig? (felmérések, segélyezés stb.) Milyen információk alapján kezdték meg a munkát? (lista a rászorulókról pl. helyi hatóságok adatai alapján stb.)
- Milyen más intézmények, szervezetek vesznek részt a segélyműveletekben?
- Az evakuált lakosság kapcsolatos kérdések: hol vannak elhelyezve? hány személy? mik az általános- és melyek a speciális szükségleteik?
- Az evakuált lakosság pszichoszociális szükségletei? Katasztrófaesemény után rendkívül fontos az érintett lakosság pszichoszociális támogatása az őket ért trauma feldolgozásának érdekében.[8]

Az adott ország Nemzeti Társasága tudja legpontosabban megfogalmazni, hogy – tekintetbe véve a kormányzati és más szervezetekkel való kooperációt – milyen erőforrásokat igényel a katasztrófa következményeinek felszámolása, a lakosság ellátása:

- Milyen tevékenységgel van jelen a Nemzeti Társaság a térségben? Milyen feladatokat lát el? (felmérés, segélyezés stb.)
- Egyeztetések más nem kormányzati szervekkel, illetve nemzetközi szervezetekkel
- Kapcsolat kormányzati szervekkel, helyi hatóságokkal
- A Nemzeti Katasztrófavédelmi Igazgatóság/Veszélyhelyzet kezelési Igazgatóság által összehívott egyeztetéseken való részvétel. Napi összefoglalók készítése.

- A Nemzeti Társaság helyzete: humán erőforrás (szakemberek, önkéntesek a térségben illetve a koordinációs központokban), épületek, raktárak, szállítóeszközök, kommunikációs eszközök stb.

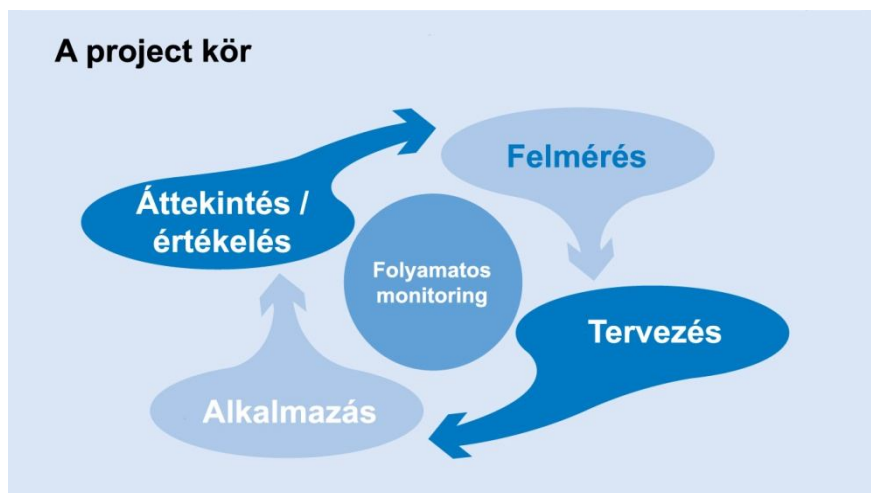
A kormányzati és egyéb hivatalos szervektől való információszerezés kulcsfontosságú, annak érdekében, hogy tisztázzák az egyes szervezetek feladatait, hatáskörét, illetve a koordinációt:

- A katasztrófa segítségnyújtásban részt vevő szereplők információinak megosztása
- A térségben –a különböző szervezetek által – végzett munka koordinációja
- A lakosság felé nyújtott segítség – szervezetek tevékenységeinek felosztása
- Jövőbeni tervek egyeztetése a segélyezésre, illetve az újjáépítésre vonatkozóan

HELYZETÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK AZ IFRC RENDSZERÉBEN

A helyzetértékelés egy folyamatmenedzsment része. A folyamatmenedzsment a bekövetkezett katasztrófától kezdve egészen a helyreállítás befejezéséig tart, így tekinthető teljesnek. A fázisai a következők:

- helyzetértékelés: a kialakult helyzet értékelése; a problémák, azok forrásainak és következményeinek azonosítása
- tervezés: az alkalmazni kívánt tevékenységek feltérképezése
- végrehajtás: intézkedések a lakosság megsegítésére
- monitoring: a segítségnyújtás folyamatának állandó megfigyelése, ellenőrzése
- felülvizsgálat: a megtett intézkedések egészének átfogó vizsgálata
- értékelés: az irányelvek, a program, a támogatási szolgáltatások, a veszélyhelyzeti művelet független, objektív és alapos vizsgálata, beleértve a tervezést, a végrehajtást és a hatékonyságot.

1. ábra. A helyzetértékelési project-kör (Sáfár Brigitta)

A helyzetértékelés célja tehát az, hogy felderítsük és megértsük a kialakult helyzetet, azonosítsuk a problémák forrását és a lehetséges következményeket, végül pedig megoldást találjunk a felmerülő problémákra, szükségletekre.

A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége (IFRC) a helyzetértékelés három típusát különbözteti meg:

- Gyors helyzetértékelés: egy olyan nagy volumenű katasztrófák után, mint például egy földrengés, ahol hirtelen sok ember válik otthontalanná, a szükségletek azonnali felmérésére van szükség. A felmérés ilyenkor magában foglalja a szükségleteket, a meglévő kapacitásokat, a beavatkozás lehetséges területeit, valamint az erőforrások

követelményeit. A gyors helyzetértékelés mindössze néhány napig tarthat és az azonnali szükségletek feltérképezése és kielégítése után egy részletes helyzetértékelés követi.

- Részletes helyzetértékelés: részletes helyzetértékelésre több okból is szükség lehet:
  - a) a gyors helyzetértékelés megtörtént, de még részletesebb információkra van szükség ahhoz, hogy pontos ajánlásokat lehessen tenni a beavatkozásra
  - b) az IFRC egy új területen kezdi meg működését, így szükség van pontos helyzetértékelésre a misszió tevékenységének, erőforrásainak összeállításához
  - c) az IFRC úgy értékeli, hogy az érintett térségben a helyzet folyamatosan változik (pl. szárazság vagy járványok esetén), ezért újabb és újabb részletes helyzetértékelést, felmérést végez az új információkért

A részletes helyzetértékelés általában két hétig – egy hónapig tart, a terület nagyságától, a szükségletek összetettségétől és a rendelkezésre álló forrásoktól függően.

- Folyamatos helyzetértékelés: folyamatos helyzetértékelés akkor történik, amikor az IFRC egy misszió keretén belül már huzamosabb ideje folytatja tevékenységét az adott térségben. Ilyenkor a helyzetértékelés leginkább az információk folyamatos frissítésére és az érintett lakosságtól érkező visszacsatolásokra vonatkozik, elsősorban annak érdekében, hogy megkönnyítsék az IFRC döntéshozatali eljárását a misszió folytatását illetően. A veszélyeztetett területeken (pl. rossz higiénés körülmények esetén) folyamatos helyzetértékelés segít, hogy az esetleges változásokra (járványok kitörése) azonnali választ lehessen adni.

Alapvetően a helyzetértékelés mindhárom típusa ugyanazon alapelv mentén (rászorultság és kapacitás felmérése) működik és ugyanazt a folyamatot követi (megfigyelés, interjúk, információgyűjtés).[9] Az azonban, hogy mikor milyen típusú információkra van szükség, nagyban függ a helyzetértékelés típusától.

- A meglátogatott helyszínek száma: mivel a gyors helyzetértékelés során az információszerzéshez kevesebb helyszínt látogatunk meg, így körültekintőbben kell azokat kiválasztani.
- A megkérdezett személyek száma: a gyors helyzetértékelés során nincs idő arra, hogy nagyszámú embert kérdezzünk meg, ezért figyelmesen kell kiválasztani őket, lehetőleg úgy, hogy az adott terület minden szociális csoportja képviselve legyen.
- Feltételezések: a gyors helyzetértékelés során viszonylag rövid idő áll rendelkezésünkre, így feltételezéseket kell alkalmaznunk a helyzetértékelés során. Ezek a feltételezések a korábbi – hasonló veszélyhelyzetek során szerzett – tapasztalatokon, illetve az érintett terület ismeretén alapulnak. A részletes vagy folyamatos helyzetértékelés során nincs szükség a feltételezésekre, hiszen ezekben az esetekben megfelelő mennyiségű idő áll a helyzetértékelést végző szakemberek rendelkezésére.
- Másodlagos információk: a gyors helyzetértékelés során kevesebb idő van arra, hogy első kézből származzon minden információ, így nagyobb hangsúlyt kell fektetni a másodlagos információkra.

Jellemzők	Gyors helyzetértékelés	Részletes helyzetértékelés	Folyamatos helyzetértékelés
Idő	Max. egy hét	egy hónap	Rendszeres információgyűjtés az egész misszió alatt
Információforráshoz való hozzáférés	Korlátozott. Nincs idő minden helyszínt végiglátogatni és minden érintettel interjút készíteni. Ezen felül biztonsági akadályai is lehetnek az információhoz jutásnak.	Lehetséges elegendő helyszín és elegendő számú érintett látogatása a rendelkezésre álló idő alatt, így megfelelő mennyiségű és minőségű információ áll rendelkezésre.	Teljes hozzáférés.
Jellemző információforrások	Másodlagos információforrások: helyi szolgáltatók (egészségügy, vízügy, stb.) civil szervezetek, kormányzati szervek; érintett háztartások (kis számban)	Másodlagos információforrások és teljes körű adatközlők (érintett háztartások)	Másodlagos információforrások, kiválasztott adatközlők, különböző mérések és mutatók, Vöröskeresztes szakértők.
Feltételezések fontossága	Magas. Nincs elegendő idő a teljes körű információszerezésre, ezért korábbi tapasztalatok alapján támasztott feltételezésekre kell hagyatkozni.	Alacsony. Elegendő idő áll rendelkezésre, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű információhoz jussunk.	Közepes. A feltételezések alapjai különböző mérések, mutatók, illetve különböző egyéb egyéni információforrások.
A helyzetértékelő csapat típusa	Tapasztalt szakemberek, az adott veszélyhelyzet típusának megfelelő előzetes ismeretekkel.	Tapasztalt szakemberek, specifikus szakismeretekkel rendelkező szakértőkkel kiegészítve.	A térségben az általános Vöröskeresztes munkát végző szakemberek.

1. táblázat. Az IFRC helyzetértékelési rendszere (Sáfár Brigitta)

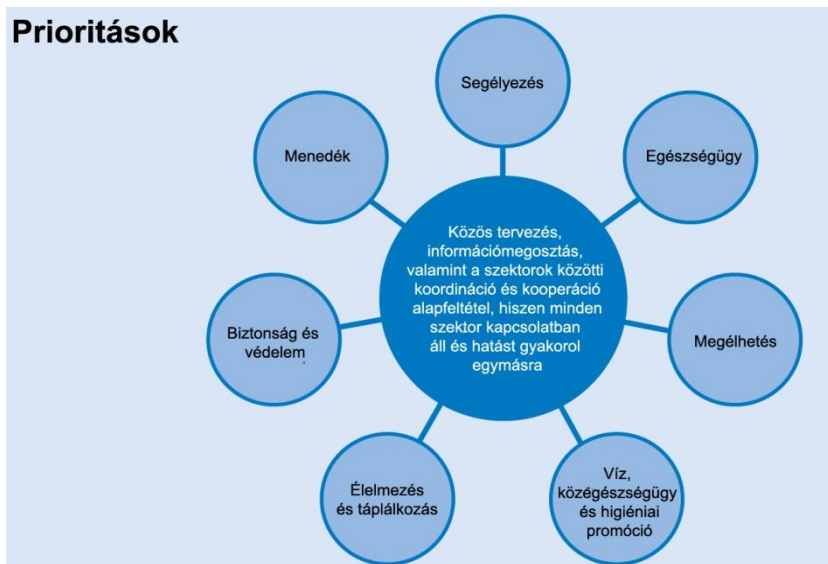
A HELYZETÉRTÉKELÉS FOLYAMATA AZ IFRC RENDSZERÉBEN

Minden helyzetértékelés alapja a Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének sebezhetőség- és kapacitás felmérési rendszere. Ez egy olyan analízist tartalmaz, amely meghatározza az adott térség válaszadási képességeit a bekövetkezett katasztrófa hatásainak és a lakosság sebezhetőségének tükrében.[10] Vöröskeresztes beavatkozásra akkor van szükség, amikor a helyi kapacitások nem bizonyulnak elegendőnek ahhoz, hogy megbirkózzanak a katasztrófa által okozott hatásokkal.

A helyzetértékelés során kiemelten kell kezelni az alábbi ágazatokat:

- segélyezés
- egészségügy
- megélhetést segítő eszközök
- víz, szennyvízelvezetés, higiéné
- élelmiszer és táplálkozás
- biztonság és védelem
- menedék.

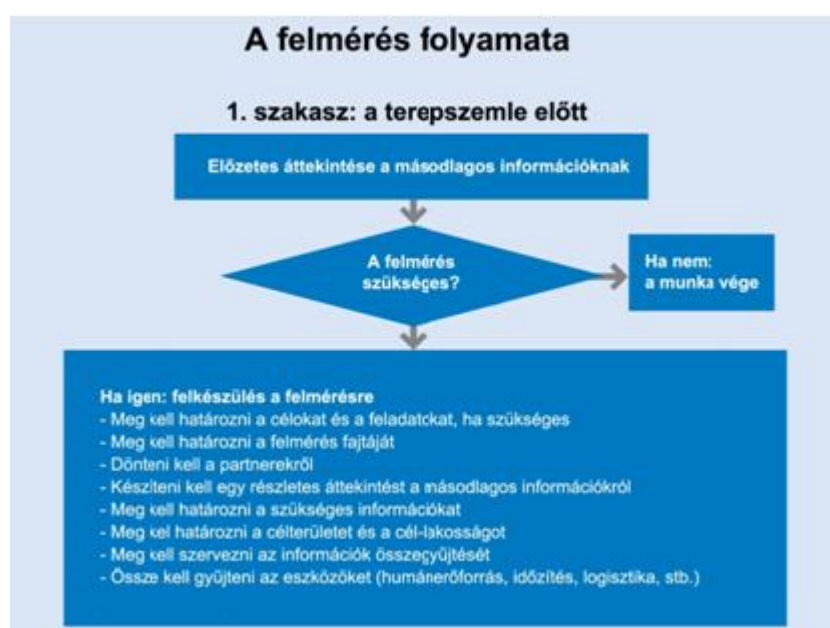

3. ábra. A helyzetértékelés prioritásai az IFRC rendszerében (Sáfár Brigitta)

A helyzetértékelés eredményei közösen határozzák meg a beavatkozás tartalmát, eszközeit és időtartamát. A meghatározásnál fontos figyelembe venni a helyi Vöröskereszt vagy Vörösféldhold Nemzeti Társaság kapacitásait, kötelezettségeit, szerepvállalását a veszélyhelyzet során. Az adott Nemzeti Társaság katasztrófa készenléti és –válaszadási tervét is szempontul kell venni a helyzetértékelés során. A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége helyzetértékelési módszertanát két fő szempontból közelíthetjük meg: a folyamat és a tartalom szempontjából. A helyzetértékelés folyamata meghatározza a helyzetértékeléshez szükséges lépéseket, annak érdekében, hogy segítse a munka minőségét és eredményességét. Bár a helyzetértékelés nagy része a helyszínen történik, de a helyszínre érkezés előtti információgyűjtés és a távozás utáni összegzés egyformán fontos részei a folyamatnak. [11]

Így maga a helyzetértékelési folyamat tulajdonképpen három alapvető fázisból áll:

- a helyszínre érkezés előtti vizsgálatokból
- a helyszíni információszerzésből
- és a vizsgált helyszín elhagyása utáni összegzésből.

4. ábra. A felmérés folyamata az IFRC rendszerében (forrás: IFRC)

ÖSSZEGZÉS

Az RDRT csapatok által végzett tevékenység valójában folyamatmenedzsment. A csapatok a kárhelyszínre érkezéskor feltérképezik, hogy milyen meglévő erőforrásokra támaszkodhatnak a humanitárius segítségnyújtás során. A misszió alatt meghatározzák, hogy milyen erőforrásokra van szükség a katasztrófa előtti állapotok helyreállításához. Végül pedig elkészítik a cselekvési tervet, amely meghatározza, hogy az elérni kívánt cél érdekében mit tud tenni a Vöröskereszt, helyi illetve nemzetközi szinten.

A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségnek hatalmas előnye az a képessége, hogy ki tudja szélesíteni tevékenységeinek körét, hiszen fel van készülve arra, hogy egy olyan katasztrófa esetén, ami már meghaladja a helyi Nemzeti Társaság erejét, mozgósítani tudja a Nemzetközi Szövetség rendszerét. A Vöröskereszt katasztrófa-válaszadó rendszere a világ összes országában rövid időn belül alkalmazható, felmérő és koordináló csapatai órákon belül készen állnak a Nemzeti Társaságok támogatására. Megállapíthatjuk tehát, hogy a beavatkozó hivatalos szervek a Vöröskeresztől hatékony támogatást kapnak a legsebezhetőbb emberek megsegítésére.

A katasztrófák utáni kárfelmérésben, a lakosság szükségleteinek meghatározásában különösen kiemelt szerepet kap a Vöröskereszt, mint a világ legnagyobb és legrégebbi humanitárius szervezete. Míg a hivatásos szervek erőforrásait lekötik a kárelhárítással összefüggő munkálatok, addig a Vöröskereszt Nemzeti Társaságok képviselői a Nemzetközi Szövetség szakembereivel – RDRT vagy FACT csapatok formájában – teljes mértékben a lakosság szükségleteire tudnak koncentrálni. Nagyon fontos a Vöröskereszt ezen kiegészítő szerepe, hiszen a hivatásos szervekkel együttműködve hatékonyabb segítséget tudnak nyújtani az érintett lakosság számára a katasztrófa előtti állapotok helyreállításában.

Felhasznált irodalom

- [1] Muhoray Árpád Dr., Bartáné dr. Muharay Irén (2004): Biztonsági és környezetbiztonsági alapelvek érvényesülése a katasztrófák elleni védekezés rendszerében.
http://elib.kkf.hu/okt_publ/szf_21_04.pdf (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)
- [2] International Federation of Red Cross: World Disaster Report 2011, IFRC, Geneva 2011. p. 209. ISBN 978-92-9139-165-3
- [3] International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies:
<http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/responding/disaster-response-system/dr-tools-and-systems/> (letöltés ideje: 2011. december 1.)

- [4] World Health Organization: Health sector response to the Bam earthquake: lessons learnt, WHO, 2005. ISBN 9290213914
- [5] International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: Code of Conduct. Geneva, 1994.
<http://www.ifrc.org/Global/Publications/disasters/code-of-conduct/code-english.pdf>
(letöltés ideje: 2011. december 1.)
- [6] International Committee of the Red Cross and International Federation of Red Cross: Guideline for assessment in emergencies. ICRC, IFRC. Geneva, 2008.
- [7] Dr. Halász László: Katasztrófa előrejelzés és helyzetértékelés. Egyetemi jegyzet. ZMNE. Budapest, 2009.
- [8] Dr. Hornyacsek Júlia: A tömegkatasztrófák pszichés következményei, és az ellenük való védekezés lehetőségei, in: Bolyai Szemle 2010.XIX. évfolyam 4. sz. , ZMNE Budapest: 2010. pp. 5-30. ISSN: 1416-1443
<http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2010/4/01.pdf>
(letöltés ideje: 2011. 12. 17.)
- [9] International Committee of the Red Cross and International Federation of Red Cross: Guideline for assessment in emergencies. ICRC, IFRC. Geneva, 2008.
- [10] Segítségnyújtás katasztrófa és terrortámadás esetén, Belga Vöröskereszt – Eureste, Brüsszel, 2006. ISBN: 2-930434-16-3
- [11] Committee on Disaster Research in the Social Sciences: Facing hazards and disasters: understanding human dimensions. Future Challenges and Opportunities, National Research Council (NRC), United States National Academies Press, 2006. ISBN 9780309101783